ΟΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΛΕΩΝ Ο ΣΟΦΟΣ ΚΑΙ Η ΤΕΣΣΕΡΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΟΥ

Τὸ διαζύγιο τοῦ Λέοντος καὶ τῆς Θεοφανοῦς. Ὁ θάνατος τῆς αὐτοκρατείρας. Λέων καὶ Ζωή. Ὁ γάμος τους. Δυὸ μυστηριώδεις θάνατοι. Ὁ τρίτος γάμος τοῦ αὐτοκράτορος. Ὅπου ἡ αὐτοκράτειρα πεθαίνει μαζὺ μὲ τὸ νεογέννητο διάδοχο. Ὁ μοναχὸς Εὐθύμιος. Συνωμοσίες, ραδιουργίες, μηχανορραφίες. Ὁ τρομερὸς ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος. Εἰς ἀναζήτησιν τετάρτης συζύγου κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Β'.

ΙΔΑΜΕ στὸ προηγούμενο φύλλο πῶς ὁ Λέων ὁ Σοφός, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα του Βασιλείου Βουλγαροκτόνου, θέλησε νὰ χωρίση ἀπὸ τὴ σύζυγό του, τὴν ἐνάρετη καὶ θρησκόληπτη Θεοφανώ.

Ἐκτὸς τῆς ἀρχικῆς ἀντιπαθείας ποὺ ἔννοιωθε πρὸς τὴ Θεοφανώ, ἕνας ἄλλος λόγος ποὺ ἔκανε τὸ Λέοντα νὰ ἐπιδιώκη τὸ διαζύγιο, ἦταν ἡ διαδοχὴ τοῦ θρόνου του. Ἡ Θεοφανὼ δὲν τοῦ εἶχε χαρίσει διάδοχο καὶ γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἴδια στὸ τέλος συγκατατέθηκε ν' ἀφήση τὸ Λέοντα ἐλεύθερο νὰ παντρευτῆ τὴν ἀγατημένη του Ζωή, τὴν κόρη τοῦ πατρικίου Τσαούση. Μετὰ τὴν ἀποχώρησί της ἡ Θεοφανὼ ζήτησε παρηγοριὰ στὸ Θεό, μὰ δὲν ὑπέφερε καὶ πολύ, γιατὶ ὕστερ' ἀπὸ λίγον καιρό, στὶς 10 Νοεμβρίου 893, πέθανε, σὲ ἡλικία μόλις τριάντα ἐτῶν.

Ὁ Λέων ἔκανε στὴ σύζυγό του μεγαλοπρεπῆ πράγματι κηδεία καὶ τὴν ἔθαψε στὸ ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Πρὸς τιμήν της μάλιστα ἔχτισε καὶ μιὰ ἐκκλησία, στὴν ὁποία ἔδωσε τ' ὄνομά της, ὕστερ' ἀπὸ μερικὰ χρόνια δὲ ἡ Ἐκκλησία κατέταξε μεταξὺ τῶν ἁγίων τὴν ἐνάρετη καὶ μελαγχολικὴ αὐτὴ βασίλισσα, στῆς ὁποίας τὸν τάφο, ὅπως ἀναφέρουν οἱ χρονικογράφοι, πολλὰ θαύματα εἶχαν συντελεσθεῖ.

* * *

Ὁ Λέων ἦταν πειὰ ἐλεύθερος... Μὰ ἡ ἀγατημένη του Ζωὴ δὲν ἦταν ἐπίσης ἐλεύθερη, γιατί, ὅπως εἴπαμε στὸ προηγούμενο φύλλο, ὁ Βουλγαροκτόνος εἶχε φροντίσει νὰ τὴν παντρέψη κι' αὐτὴν διὰ τῆς βίας, γιὰ νὰ τὴν ἀπομακρύνη ἀπὸ τὸ γυιό του. Εὐτυχῶς γιὰ τοὺς δυὸ ἐρωτευμένους, λίγον καιρὸ μετὰ τὸ θάνατο τῆς Θεοφανοῦς, πέθανε καὶ ὁ σύζυγος τῆς Ζωῆς καὶ ἔτσι ἔμειναν ἐντελῶς ἐλεύθεροι. Σχετικῶς μὲ τοὺς δυὸ αὐτοὺς θανάτους πολλοὶ ἰσχυρίστηκαν ὅτι δὲν ἦσαν ἐντελῶς τυχαῖοι, μὰ ποτὲ δὲν ἐξακριβώθηκε σχετικῶς ἡ ἀλήθεια. Ποιὸς τολμοῦσε ἄλλωστε νὰ ἐξετάση τέτοια πράγματα, στὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Λέων ἦταν αὐτοκράτωρ καὶ ἡ Ζωὴ κόρη τοῦ πρωθυπουργοῦ...

Ὅλα λοιπὸν εὐνοοῦσαν τὸν αὐτοκρατορικὸ αὐτὸ γάμο. Ἐπιπλέον ὁ Λέων ἐλάτρευε τώρα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ τὴ Ζωή, γιατί τοῦ εἶχε σώσει πρὸ ὀλίγων μηνῶν τὴ ζωή, ἀποκαλύπτοντάς του μιὰ συνωμοσία ποὺ εἶχε ἐξυφανθεῖ ἐναντίον του. Ὁ πατέρας τῆς Ζωῆς πάλι, ὁ πρωθυπουργὸς Στυλιανὸς Τσαούσης, ὁ ὁποῖος ἦταν εὐνοούμενος τοῦ Λέοντος καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει ἀπ' αὐτὸν τὸν γιὰ πρώτη φορὰ χρησιμοποιούμενο —συμβολικῶς ἴσως— τίτλο τοῦ «βασιλοπάτορος», ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ ἐπιταχύνη αὐτὸ τὸ γάμο. Εἶχε ἐγκαταστήσει μάλιστα τὴν κόρη του στὸ διαμέρισμα ποὺ κατεῖχε ὁ ἴδιος μέσ' στ' ἀνάκτορα. Μόνο ὁ μοναχὸς Εὐθύμιος εἶχε ἀντιρρήσεις γι' αὐτὸ τὸ γάμο καὶ ἔλεγε στὸν αὐτοκράτορα ὅτι αὐτὸ ποὺ σκοπεύει νὰ κάνη ἦταν ἀσέβεια καὶ ἀνομία.

Μὰ ὁ Λέων γελοῦσε μὲ τὶς ἐκπλήξεις του καὶ ἀπαντοῦσε στὸν ἅγιο αὐτὸ ἄνθρωπο:

— Ἔλα, πάτερ μου, ἄκουσέ με καὶ μὴ λὲς βλακεῖες... Ὅπως ξέρεις, ἔχασα τὴ γυναίκα μου... Πρέπει λοιπόν, ὅπως θὰ ἔκανε καὶ κάθε ἄλλος στὴ θέσι μου, νὰ σκεφτῶ νὰ ξαναπαντρευτῶ. Ἡ Ζωὴ πάλι βρίσκεται στὴν ἴδια ἀκριβῶς κατάστασι μὲ μένα. Εἶνε ἐντελῶς ἐλεύθερη... Γιατί λοιπὸν θέλεις νὰ ματαιώσης ἐκεῖνο ποὺ ἐπιβάλλουν οἱ νόμοι καὶ συμβουλεύει ἡ Γραφή....

Ὁ Εὐθύμιος ὅμως θύμωνε καὶ τοῦ ἀπαντοῦσε:

— Κανένας δὲν σ' ἐμποδίζει νὰ παντρευτῆς μιὰ ἄλλη γυναῖκα. Μὰ τὴ Ζωή, ποὺ τὴν κατηγοροῦν γιὰ τόσα κακά, δὲν πρέπει νὰ τὴν πάρης... Ἂν ὁ γάμος αὐτὸς πραγματοποιηθῆ, ὅλος ὁ κόσμος θὰ θεωρήση ὡς ἀληθινὲς τὶς κακὲς φῆμες ποὺ κυκλοφοροῦν εἰς βάρος της...

Καὶ συνεχίζοντας ὁ μοναχὸς διεκήρυττε στὸν αὐτοκράτορα ὅτι ἂν ἡ Ζωὴ γινόταν σύζυγός του, αὐτὸς δὲν θὰ τὸν ξανάβλεπε πειά.

Μὰ ἕνας ἄνθρωπος ἐρωτευμένος δὲν λογικεύεται. Ἔτσι ὁ Λέων, προκειμένου νὰ ἐκλέξη μεταξὺ τῆς φίλης του καὶ τοῦ ἐξομολογητοῦ του, δὲν ἐδίστασε καθόλου. Διέταξε τὸν Εὐθύμιο, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐν τούτοις τόσον ἔτρεφε σεβασμό, ν' ἀποσυρθῆ στὸ μοναστήρι του καὶ παντρεύτηκε τὴ Ζωή.

Μὰ ἡ συζυγική του εὐτυχία δὲν ἐβάσταξε πολύ. Δὲν ἐπέρασαν δυὸ χρόνια καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 896 ἡ νεαρὰ αὐτοκράτειρα πέθανε ἀπὸ μιὰ ἀσθένεια μυστηριώδη καὶ ἀνεξακρίβωτη, ἀκολουθῶντας κατὰ πόδας στὸν τάφο τὸν πατέρα της Στυλιανὸ Τσαούση, ὁ ὁποῖος εἶχε πεθάνει λίγους μῆνες πρωτήτερα.

Κανεὶς ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ διαφωτίση τὸ μυστήριο τῶν δυὸ αὐτῶν θανάτων, στοὺς ὁποίους, ὡστόσο, φαίνεται ὅτι ὁ Λέων δὲν εὐθυνόταν καθόλου.

* * *

Πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι ὁ Λέων δὲν εἶχε καθόλου τύχη στὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς του. Ἀπὸ τὸ γάμο του μὲ τὴ Ζωὴ εἶχε γεννηθῆ μόνο μιὰ κόρη, ἡ πριγκήπισσα Ἄννα. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ξαναπαντρευτῆ καὶ τρίτη φορὰ γιὰ ν' ἀποκτήση διάδοχο. Μὰ αὐτὸ δὲν ἦταν καὶ τόσο εὔκολο γιὰ τὸν αὐτοκράτορα. Ἡ Ἐκκλησία κατεδίκαζε τὴ σύναψι τρίτου γάμου καὶ ὁ λαὸς τὸν θεωροῦσε ἀνάξιο ἑνὸς βασιλέως. Κι' ὁ Λέων ἀκόμη ὁ ἴδιος, σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς «Κώδικάς» του κατέκρινε αὐστηρότατα τοὺς ἄνδρες ποὺ ἔκαναν μιὰ τέτοια ἕνωσι.

Μὰ δὲν ἦταν αὐτὸ μόνο. Ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε ἀγαπήσει τὴ Ζωὴ μὲ πάθος καὶ ὁ θάνατός της τὸν εἶχε ἀφήσει ἀπαρηγόρητο. Ἔπρεπε νὰ τὸν ἀκούση κανεὶς πῶς μιλοῦσε τότε γι' αὐτή, μὲ ποιὰ στοργὴ καὶ θλίψη, στὸ μοναχὸ Εὐθύμιο, τὸν ὁποῖο, μετὰ τὸ θάνατό της, εἶχε ξανατάρει κονά του!... «Ἡ φτωχή μου γυναῖκα, ἡ ἀγατημένη μου γυναῖκα», ἔλεγε συνεχῶς.

Σ' αὐτὴ τὴν ψυχικὴ κατάστασι εὑρισκόμενος, ὁ Λέων δὲν ἄργησε νὰ πέση πάλι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τοῦ ἐξομολογητοῦ του, ὁ ὁποῖος, χάρις στὴν ἐξαιρετική του ἀντίληψι, δὲν ἄργησε νὰ γίνη παντοδύναμος καὶ πραγματικὸς κυβερνήτης τῆς αὐτοκρατορίας.

Κι' ὁ ἴδιος ἀκόμη αἰσθανόταν βδελυγμία γιὰ τὸν τρίτο του γάμο, μὰ ἔβλεπε ὅτι ἔπρεπε νὰ παντρευτῆ γιὰ τὸ συμφέρον τῆς δυναστείας του. Ἔτσι, ὅταν μὲ τὸν καιρὸ παρηγορήθηκε γιὰ τὸ θάνατο τῆς Ζωῆς, κατανικῶντας πειὰ ὅλους τοὺς δισταγμούς του, παντρεύτηκε, στὰ 899, μιὰ ἐξαιρετικὰ ὡραία γυναίκα, ἀσιατικῆς καταγωγῆς, τὴν Εὐδοκία Βαϊαννοῦ.

Μὰ ἡ ἀτυχία τὸν κατεδίωξε καὶ στὸν τρίτο του γάμο. Ἔπειτα ἀπὸ ἕνα χρόνο ἡ Εὐδοκία πέθανε, τὴν ἡμέρα ἀκριβῶς ποὺ ἔφερε στὸν κόσμο τὸν πολιτόθητο διάδοχο, ὁ ὁποῖος ὅμως ἀκολούθησε ἀμέσως στὸν τάφο τὴν μητέρα του!...

* * *

Ἔτσι, οὔτε μὲ τὸν τρίτο του γάμο ὁ Λέων ἀπέκτησε διάδοχο καὶ ἡ κατάστασις εἶχε γίνει ἐξαιρετικὰ σοβαρή. Ἂν ὁ τρίτος γάμος του εἶχε προκαλέσει τὴ γενικὴ κατακραυγή, τί ἔπρεπε νὰ συμβῆ ἂν παντρευόταν καὶ τέταρτη φορά; Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἡ Ἐκκλησία τὸ ἀπαγόρευε κατηγορηματικὰ καὶ οἱ νόμοι οὔτε προέβλεπαν κἂν μιὰ τέτοια περίπτωσι, τόσο ἀφάνταστη ἦταν... Στὰ μάτια τῶν Βυζαντινῶν, τέταρτος γάμος ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλείτερα ἐγκλήματα, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ διαπράξη κανείς... Μὰ τί σημασία εἶχαν ὅλ' αὐτά;... Ὁ Λέων ἔπρεπε ν' ἀποκτήση παιδί...

Ἐντωμεταξὺ ἀπεκαλύπτοντο σχεδὸν καθημερι-

ΣΤΙΧΟΙ

ΣΕ ΛΕΥΚΩΜΑ

Κόρη, στὸ γελαστό σου βλέπω μάτι,
πῶχει πελάγους βάθος καὶ μαγεία,
βλέπω κρυφή, γλυκειὰ μελαγχολία,
σὰν νὰ ζητάη, σὰν νὰ μαντεύη κάτι.

Σὰν ρόδο τοῦ Ἀπρίλη ποὺ ἀσημώνει
τῆς χαραυγῆς ἡ μυρωμένη πάχνη,
ἔτσι λεπτὴ ἀγνώστου πόθου ἡ ἄχνη
τὴ βελουδένια ὄψι σου θολώνει.

Ὁ ἥλιος ὅταν λάμψη στὰ λειβάδια
τὴν πάχνη θὰ σφαιρώση σὲ πετράδια
μυριόχρωμα στοῦ λουλουδιοῦ τὰ χείλη,

Ἀλλὰ ἡ χρυσή σου καταχνιὰ ἐκείνη
σταλαματιὰ δακρύου ἴσως γίνη,
τ' ὄνειρο ποὺ ζητᾶς σὰν ἀνατείλη.

Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ